Algebra

Ivan Prokić

Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad

Predavanje 3

Na prethodnom času

- Rekacije ekvivalencije
    - Klase ekvivalencije i faktor skup (particije)
    - Skup $\mathbb{Z}_n$
- Relacije poretka (parcijalno uređeni skupovi)
    - Haseov dijagram
    - Najmanji, najveći, min i max elementi
    - Supremum i infimum
    - Lanci i dobro uređeni skupovi

Funkcije

Funkcije

Definicija (Funkcije)

Funkcija je binarna relacija kod koje ne postoje dva uređena para takva da su im prve komponente jednake a druge različite.

Napomena

Umesto $(x, y) \in f$ *pišemo* $f(x) = y$

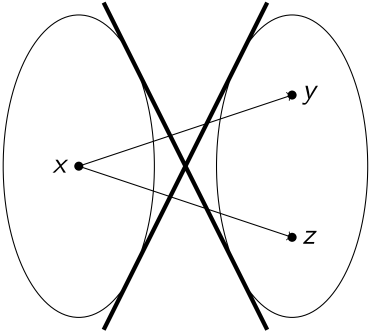

Definicija

Ako je f *funkcija tada se skup prvih komponenti (originala)* $\mathcal{D}(f)$ *naziva* **domen**, *a skup drugih komponenti* $\mathcal{A}(f)$ **skup slika** *(piše se još i* $\mathrm{Im}(f)$*).*

Napomena

Druga definicija funkcije: $f(x) \neq f(y) \quad \Rightarrow \quad x \neq y$

Restrikcija funkcije

Definicija (Restrikcija funkcije)

Ako je $g \subseteq f$ tada se g naziva restrikcija funkcije f i piše se $g = f_{\mathcal{D}(g)}$.

Primer

1. *Funkcija $g = \{(a,2),(b,3)\}$ je restrikcija funkcije $f = \{(a,2),(b,3),(c,4)\}$ na skupu $\{a,b\}$, tj.*
$$f_{\mathcal{D}(g)} = f_{\{a,b\}} = g$$
2. *Funkcija $\sin_{[-\frac{\pi}{2},\frac{\pi}{2}]}(x)$ je restrikcija funkcije $\sin(x)$ na intervalu $[-\frac{\pi}{2},\frac{\pi}{2}]$*

Injektivnost

Definicija (Injektivna funkcija $(1-1)$)

Za funkciju f kažemo da je injektivna (ili $1-1$) ako ne sardži dva uređena para kod kojih su prve komponente različite, a druge jednake.

Napomena

Druga definicija injektivnosti:

$$f(x) = f(y) \quad \Rightarrow \quad x = y$$

Primer

Naći injektivne funkcije:

1. $f_1 = \{(a,1),(b,2),(a,3),(c,1)\}$
2. $f_2 = \{(a,1),(b,2),(c,1)\}$
3. $f_3 = \{(a,1),(b,2),(c,3)\}$

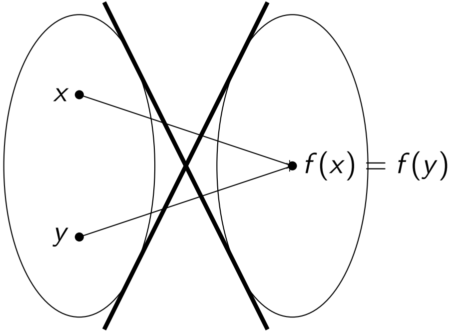

Injektivnost

Definicija (Injektivna funkcija $(1-1)$)

Za funkciju f kažemo da je injektivna (ili $1-1$) ako ne sardži dva uređena para kod kojih su prve komponente različite, a druge jednake.

Napomena

Druga definicija injektivnosti:

$f(x) = f(y) \quad \Rightarrow \quad x = y$

Primer

Naći injektivne funkcije:

1. $f_1 = \{(a,1),(b,2),(a,3),(c,1)\} \quad \perp$
2. $f_2 = \{(a,1),(b,2),(c,1)\} \quad \perp$
3. $f_3 = \{(a,1),(b,2),(c,3)\} \quad \top$

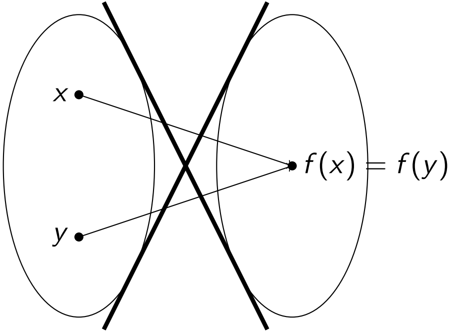

Funkcija skupa A u skup B. Sirjektivnost (*na*)

Definicija (Funkcija skupa A u skup B)

Kažemo da je f funkcija skupa A u skup B, u oznaci $f : A \to B$, ako važi:

1. *f je funkcija*
2. $\mathcal{D}(f) = A$
3. $\mathcal{A}(f) \subseteq B$

Primer

Za $A = \{x, y, z\}$ i $B = \{1, 2, 3\}$, jedna funkcija $f : A \to B$ je $f = \{(x, 1), (y, 1), (z, 3)\}$

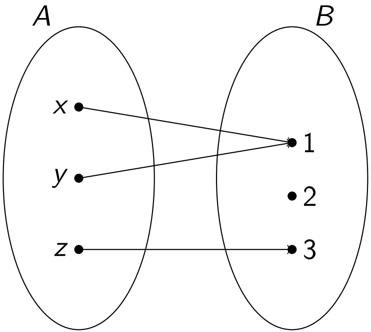

Definicija (Sirjektivnost (*na*))

Funkcija $f : A \to B$ je sirjektivna ako važi $\mathcal{A}(f) = B$, i tada pišemo $f : A \xrightarrow{na} B$.

Bijekcija

Napomena

Ako je funkcija $f : A \to B$ *injektivna, onda pišemo* $f : A \xrightarrow{1-1} B$

Definicija (Bijekcija)

Ako je funkcija $f : A \to B$ *injektivna i sirjektivna, tada kažemo da je* f *bijekcija i pišemo* $f : A \xrightarrow[na]{1-1} B$.

Primer

Za $A = \{x, y, z\}$ *i* $B = \{1, 2, 3\}$, *jedna bijekcija* $f : A \to B$ *je* $f = \{(x, 2), (y, 1), (z, 3)\}$

Napomena

Bijekcije se još zovu permutacije i uzajamno jednoznačana preslikavanja

Vežbanje

Primer

Dati su skupovi $A = \{1, 2, 3, 4\}$ *i* $B = \{a, b, c\}$, *binarne relacije i tabela. Popuniti tabelu sa DA i NE.*

$$f_1 = \{(1, a), (2, b)\}$$
$$f_2 = \{(1, a), (2, b), (3, c), (4, a), (2, a)\}$$
$$f_3 = \{(1, c), (2, c), (3, b), (4, b)\}$$
$$f_4 = \{(1, c), (2, b), (3, b), (4, a)\}$$

	f_i je funkcija	$1-1$	$f_i : A \to B$	$f_i : A \xrightarrow{na} B$	$f_i : A \xrightarrow{1-1} B$	$f_i : A \xrightarrow[na]{1-1} B$
f_1						
f_2						
f_3						
f_4						

Vežbanje

Primer

Dati su skupovi $A = \{1, 2, 3, 4\}$ i $B = \{a, b, c\}$, binarne relacije i tabela. Popuniti tabelu sa DA i NE.

$$f_1 = \{(1, a), (2, b)\} \qquad f_3 = \{(1, c), (2, c), (3, b), (4, b)\}$$
$$f_2 = \{(1, a), (2, b), (3, c), (4, a), (2, a)\} \qquad f_4 = \{(1, c), (2, b), (3, b), (4, a)\}$$

	f_i je funkcija	$1-1$	$f_i : A \to B$	$f_i : A \xrightarrow{na} B$	$f_i : A \xrightarrow{1-1} B$	$f_i : A \xrightarrow[na]{1-1} B$
f_1	*DA*	*DA*	*NE*	*NE*	*NE*	*NE*
f_2						
f_3						
f_4						

Vežbanje

Primer

Dati su skupovi $A = \{1, 2, 3, 4\}$ *i* $B = \{a, b, c\}$*, binarne relacije i tabela. Popuniti tabelu sa DA i NE.*

$$f_1 = \{(1, a), (2, b)\} \qquad f_3 = \{(1, c), (2, c), (3, b), (4, b)\}$$
$$f_2 = \{(1, a), (2, b), (3, c), (4, a), (2, a)\} \qquad f_4 = \{(1, c), (2, b), (3, b), (4, a)\}$$

	f_i *je funkcija*	$1-1$	$f_i : A \to B$	$f_i : A \xrightarrow{na} B$	$f_i : A \xrightarrow{1-1} B$	$f_i : A \xrightarrow[na]{1-1} B$
f_1	*DA*	*DA*	*NE*	*NE*	*NE*	*NE*
f_2	*NE*	*NE*	*NE*	*NE*	*NE*	*NE*
f_3						
f_4						

Vežbanje

Primer

Dati su skupovi $A = \{1, 2, 3, 4\}$ i $B = \{a, b, c\}$, binarne relacije i tabela. Popuniti tabelu sa DA i NE.

$$f_1 = \{(1, a), (2, b)\}$$
$$f_2 = \{(1, a), (2, b), (3, c), (4, a), (2, a)\}$$
$$f_3 = \{(1, c), (2, c), (3, b), (4, b)\}$$
$$f_4 = \{(1, c), (2, b), (3, b), (4, a)\}$$

	f_i je funkcija	$1-1$	$f_i : A \to B$	$f_i : A \xrightarrow{na} B$	$f_i : A \xrightarrow{1-1} B$	$f_i : A \xrightarrow[na]{1-1} B$
f_1	DA	DA	NE	NE	NE	NE
f_2	NE	NE	NE	NE	NE	NE
f_3	DA	NE	DA	NE	NE	NE
f_4						

Vežbanje

Primer

Dati su skupovi $A = \{1, 2, 3, 4\}$ i $B = \{a, b, c\}$, binarne relacije i tabela. Popuniti tabelu sa DA i NE.

$$f_1 = \{(1, a), (2, b)\} \qquad f_3 = \{(1, c), (2, c), (3, b), (4, b)\}$$
$$f_2 = \{(1, a), (2, b), (3, c), (4, a), (2, a)\} \qquad f_4 = \{(1, c), (2, b), (3, b), (4, a)\}$$

	f_i je funkcija	$1-1$	$f_i : A \to B$	$f_i : A \xrightarrow{na} B$	$f_i : A \xrightarrow{1-1} B$	$f_i : A \xrightarrow[na]{1-1} B$
f_1	DA	DA	NE	NE	NE	NE
f_2	NE	NE	NE	NE	NE	NE
f_3	DA	NE	DA	NE	NE	NE
f_4	DA	NE	DA	DA	NE	NE

Broj elemenata skupa

Napomena

- *Ako je* $A = \{1, 2, 3, 4\}$ *i* $B = \{a, b, c\}$, *da li postoji* $f : A \xrightarrow{1-1} B$ *i da li postoji* $g : B \xrightarrow{na} A$?
- *Da li je* $f : \mathbb{N} \to \mathbb{N}$ *data sa* $f(n) = 2n$ *injektivna?*

Definicija

Ako postoji bijekcija $f : A \xrightarrow[na]{1-1} B$ *onda kažemo da* A *i* B *imaju isti broj elemenata i pišemo* $|A| = |B|$ *i* $Card(A) = Card(B)$.

Teorema

- *Za konačan skup* A *postoji bijekcija* $f : A \xrightarrow[na]{1-1} \{1, 2, \ldots, n\}$ *i tada pišemo* $|A| = n$.
- *Skup je beskonačan ako se može injektivno preslikati u svoj pravi podskup.*
- *Skup* A *sa istim brojem elemenata kao* $\mathbb{N}$ *zove se* **prebrojiv**, *i pišemo* $|A| = \aleph_0$
- *Skup* A *sa istim brojem elemenata kao* $\mathbb{R}$ *zove se* **neprebrojiv**, *i pišemo* $|A| = c$

Konačni skupovi sa istim brojem elemenata

Teorema

Neka su A i B konačni skupovi i neka je $|A| = |B|$. Tada važi za $f : A \to B$:

- *ako je f injektivna onda mora biti i sirjektivna*
- *ako je f sirjektivna onda mora biti i injektivna*

Napomena

Ovo nećemo dokazivati.

Još jedan način zapisa funkcija (i relacija)

Napomena

Binarnu relaciju $f = \{(a_1, b_1), (a_2, b_2), \ldots, (a_n, b_n)\}$ *možemo zapisati na sledeći način*

$$f = \begin{pmatrix} a_1 & a_2 & a_3 & \cdots & a_n \\ b_1 & b_2 & b_3 & \cdots & b_n \end{pmatrix}$$

Iz ovog zapisa možemo lakše uočiti neke osobine od f:

- f je funkcija akko su svaka dva elementa u prvoj vrsti različita
- f je funkcija iz skupa A u skup B akko je f funkcija, $\{a_1, a_2, ..., a_n\} = A$ i $\{b_1, b_2, ..., b_n\} \subseteq B$
- f je injektivna funkcija akko su i u drugoj vrsti svaka dva elementa različita
- f je sirjektivna funkcija iz skupa A u skup B akko je i $B = \{b_1, b_2, ..., b_n\}$

Inverzna funkcija i kompozicija

Inverzna funkcija

Primer

Setimo se inverzne binarne relacije. Za sledeće funkcije odredi inverzne binarne relacije:

1. $f = \{(1, a), (2, b)\}$
2. $g = \{(1, a), (2, b), (3, b)\}$

Inverzna funkcija

Primer

Setimo se inverzne binarne relacije. Za sledeće funkcije odredi inverzne binarne relacije:

1. $f = \{(1, a), (2, b)\}$ $\qquad f^{-1} = \{(a, 1), (b, 2)\}$
2. $g = \{(1, a), (2, b), (3, b)\}$ $\qquad g^{-1} = \{(a, 1), (b, 2), (b, 3)\}$

Inverzna funkcija

Primer

Setimo se inverzne binarne relacije. Za sledeće funkcije odredi inverzne binarne relacije:

1. $f = \{(1, a), (2, b)\}$ $\qquad f^{-1} = \{(a, 1), (b, 2)\}$
2. $g = \{(1, a), (2, b), (3, b)\}$ $\qquad g^{-1} = \{(a, 1), (b, 2), (b, 3)\}$

Teorema

Neka je f funkcija. Inverzna relacija f^{-1} je funkcija (i tada se zove **inverzna funkcija***) akko je f injektivna. Dalje, ako je $f : A \to A$ bijekcija tada je i $f^{-1} : A \to A$ bijekcija.*

Dokaz

f je injektivna akko $(\forall x, z \in \mathcal{D}(f))(\forall y \in \mathcal{A}(f))((x, y) \in f \wedge (z, y) \in f) \Rightarrow x = z$. Ovo je ekvivalentno sa

$$(\forall y \in \mathcal{D}(f^{-1}))(\forall x, z \in \mathcal{A}(f^{-1}))((y, x) \in f^{-1} \wedge (y, z) \in f^{-1}) \Rightarrow x = z$$

gde zapravo piše da je f^{-1} funkcija.

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\quad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\quad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$ $\quad f_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \,|\, x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \,|\, x \in \mathbb{R}\}$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \,|\, x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \,|\, x \in \mathbb{R}\}$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\qquad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$ $\qquad f_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad f_3^{-1} = \{(x, \frac{x-1}{2}) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$

$$f_3^{-1} = \{(2x+1, x) \mid x \in \mathbb{R}\} = \{(t, \tfrac{t-1}{2}) \mid t \in \mathbb{R}\}$$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\qquad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$ $\qquad f_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad f_3^{-1} = \{(x, \frac{x-1}{2}) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad$ ne postoji, f_4 nije $1-1$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$

$$f_4(1) = f_4(-1)$$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\qquad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$ $\qquad f_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad f_3^{-1} = \{(x, \frac{x-1}{2}) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad$ ne postoji, f_4 nije $1-1$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$ $\qquad f_5^{-1} = \{(x, \sqrt{x}) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$

$$f_5^{-1} = \{(x^2, x) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\} = \{(t, \sqrt{t}) \mid t \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$$

Inverzna funkcija: primeri

Za sledeće funkcije odrediti inverzne funkcije (ako postoje):

1. $f_1 = \{(1,2),(2,3),(3,4)\}$ $\qquad f_1^{-1} = \{(2,1),(3,2),(4,3)\}$
2. $f_2 = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$ $\qquad f_2^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$
3. $f_3 = \{(x, 2x+1) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad f_3^{-1} = \{(x, \frac{x-1}{2}) \mid x \in \mathbb{R}\}$
4. $f_4 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad$ ne postoji, f_4 nije $1-1$
5. $f_5 = \{(x, x^2) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$ $\qquad f_5^{-1} = \{(x, \sqrt{x}) \mid x \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}\}$
6. $f_6 = \{(x, e^x) \mid x \in \mathbb{R}\}$ $\qquad f_6^{-1} = \{(x, \ln x) \mid x \in \mathbb{R}^+\}$

$$f_6^{-1} = \{(e^x, x) \mid x \in \mathbb{R}\} = \{(t, \ln t) \mid t \in \mathbb{R}^+\}$$

Kompozicija funkcija

Definicija (Kompozicija funkcija)

Neka su A, B *i* C *neprazni skupovi i* $f : A \to B$ *i* $g : B \to C$ *funkcije. Tada je i* $g \circ f : A \to C$ *takođe funkcija definisana sa*

$$(\forall x \in A)(g \circ f)(x) = g(f(x))$$

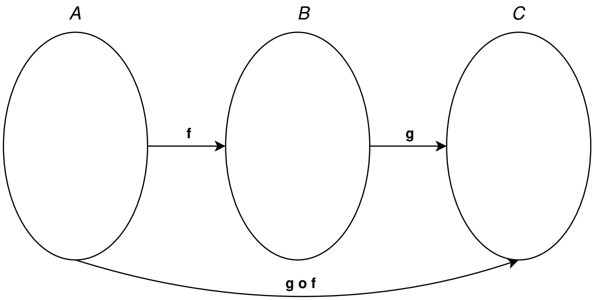

Kompozicija funkcija: osobine

Teorema

Neka je $A \neq \emptyset$ i funkcije $f, g, h : A \to A$. Tada važi $(f \circ g) \circ h = f \circ (g \circ h)$, tj. važi asocijativnost.

Dokaz

Po definiciji kompozicije za $x \in \mathcal{D}(h)$ imamo
$((f \circ g) \circ h)(x) = (f \circ g)\big(h(x)\big) = f\Big(g\big(h(x)\big)\Big) = f\big((g \circ h)(x)\big) = \big(f \circ (g \circ h)\big)(x)$

Kompozicija funkcija: osobine

Teorema

Neka je $A \neq \emptyset$ i funkcije $f, g, h : A \to A$. Tada važi $(f \circ g) \circ h = f \circ (g \circ h)$, tj. važi asocijativnost.

Dokaz

Po definiciji kompozicije za $x \in \mathcal{D}(h)$ imamo
$$((f \circ g) \circ h)(x) = (f \circ g)\big(h(x)\big) = f\Big(g\big(h(x)\big)\Big) = f\big((g \circ h)(x)\big) = \big(f \circ (g \circ h)\big)(x)$$

Teorema

Neka je $A \neq \emptyset$ i funkcije $f, g : A \to A$. Tada važi

1. *ako su f i g injektivne tada je i $f \circ g$ injektivna;*
2. *ako su f i g sirjektivne tada je i $f \circ g$ sirjektivna.*

Dokaz

1. *Treba pokazati $(f \circ g)(x) = (f \circ g)(y) \Rightarrow x = y$. Pošto je f injektivna, iz $f\big(g(x)\big) = f\big(g(y)\big)$ sledi $g(x) = g(y)$, a odavde iz injektivnosti g sledi $x = y$.*

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1,2,3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad (g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix} \qquad f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad (g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$(g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix} \qquad f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad (g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix} \qquad g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix} \qquad f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

$$f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

$$g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$(g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1,2,3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

$$f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

$$g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$$

$$(g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

$$f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

$$f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

$$g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$$

$$(g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$$

$$f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ & & \end{pmatrix}$$

Kompozicija funkcija: primeri

Neka je $A = \{1, 2, 3\}$ i $f, g : A \to A$ zadate sa $f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ i $g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 2 \end{pmatrix}$.
Odrediti (ako je moguće): f^{-1}, g^{-1}, $f \circ f$, $f \circ g$, $g \circ f$, $(g \circ f)^{-1}$ i $f^{-1} \circ g^{-1}$.

$$f^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 1 & 3 \end{pmatrix} \qquad f \circ g = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix} \qquad (g \circ f)^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$$

$$g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & 3 & 1 \end{pmatrix} \qquad g \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix} \qquad f^{-1} \circ g^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 3 & 2 \end{pmatrix}$$

$$f \circ f = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

Napomena

Generalno, $f \circ g \neq g \circ f$, tj. ne važi komutativnost kompozicije.

Identička, inverzna funkcija i kompozicija

Definicija (Identička funkcija)

Neka je $A \neq \emptyset$. Funkcija $i_d : A \to A$ definisana sa $(\forall x \in A)\ i_d(x) = x$, se naziva identička funkcija skupa A. Primetimo da je i_d bijekcija i da je $f \circ i_d = i_d \circ f = f$.

Lema

Neka je $A \neq \emptyset$, $f, g : A \xrightarrow[na]{1-1} A$ i i_d identička funkcija skupa A. Tada važi $f \circ g = i_d$ akko $g = f^{-1}$ (i takođe $f = g^{-1}$).

Dokaz

Imamo $g = f^{-1}$ akko $(\forall x \in A)$ iz $f(x) = y$ sledi $g(y) = x$. Kako su f i g bijekcije, ovo je ekvivalentno sa $(\forall y \in A)\big(f \circ g\big)(y) = y$.

Lema

Neka je $A \neq \emptyset$, $f, g : A \xrightarrow[na]{1-1} A$ i i_d identička funkcija skupa A. Tada je

$$(f \circ g)^{-1} = g^{-1} \circ f^{-1}$$

Identička, inverzna funkcija i kompozicija

Definicija (Identička funkcija)

Neka je $A \neq \emptyset$. Funkcija $i_d : A \to A$ definisana sa $(\forall x \in A)\ i_d(x) = x$, se naziva identička funkcija skupa A. Primetimo da je i_d bijekcija i da je $f \circ i_d = i_d \circ f = f$.

Lema

Neka je $A \neq \emptyset$, $f, g : A \xrightarrow[na]{1-1} A$ i i_d identička funkcija skupa A. Tada važi $f \circ g = i_d$ akko $g = f^{-1}$ (i takođe $f = g^{-1}$).

Lema

Neka je $A \neq \emptyset$, $f, g : A \xrightarrow[na]{1-1} A$ i i_d identička funkcija skupa A. Tada je

$$(f \circ g)^{-1} = g^{-1} \circ f^{-1}$$

Dokaz

$$(f \circ g) \circ \left(g^{-1} \circ f^{-1}\right) = f \circ \left(g \circ g^{-1}\right) \circ f^{-1} = f \circ i_d \circ f^{-1} = f \circ f^{-1} = i_d$$

Šta smo danas radili

- Funkcije i funkcije skupa A u skup B
- Injektivnost i sirjektivnost
- Bijekcija
- Inverzna funkcija
- Kompozicija funkcija